

Saolréanna agus an Bhliain in Éirinn

Achoimre ar an gceacht

Cuir tús leis an gceacht le spideog ag neadú san earrach, seachas i mí Eanáir agus sioc ar an talamh, agus iarr ar na daltaí buille faoi thuairim a thabhairt faoina bhfuil de dhíth ar éan nuabheirthe. Socraigh saolré an fhroig ina lúb ar an gclár bán idirghníomhach ionas go bhfeicfidh an rang glóthach frog → torbán → frog óg → frog fásta agus an lúb ag casadh ar ais arís. Ansin cuireann na grúpaí cártaí céimeanna an fhéileacáin, na darach agus an fhroig ar stiallacha na séasúr trí áitiú bunaithe ar a bhfuil de dhíth ar gach céim. Breacann siad a gcinntí ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, agus ansin roinneann siad a gcuid smaointe agus tuarann siad cathain a bheirtear gráinneoga óga, bunaithe ar riachtanais amháin.

Cuspóirí foghlama

- Céimeanna saolré ainmhí agus planda in Éirinn a chur in ord (an frog, an féileacán, an dair)
- Céimeanna saolré a nascadh le séasúir na bliana in Éirinn trí áitiú bunaithe ar a bhfuil de dhíth ar gach céim
- A mhíniú cén fáth a dtarraingítear saolré mar lúb seachas mar líne dhíreach

Roimh an gclog: ullmhúchán

Priontáil sraith amháin de chártaí céimeanna saolré (frog, féileacán, dair) do gach grúpa, agus bíodh bileog A4 amháin agat do gach grúpa: ag tús chéim 4 den cheacht fillfidh gach grúpa í ina ceithre cholún, ceann do gach séasúr, agus tarraingeoidh siad dhá líne trasna uirthi le haghaidh ró don fhrog, ró don fhéileacán agus ró don dair. Bíodh leathanaigh na Dialainne Imscrúdaithe réidh agat ach ná tabhair amach iad go dtí céim 5 den cheacht. Bíodh an ghníomhaíocht idirghníomhach ar lúb an fhroig réidh agat ar an gclár bán idirghníomhach.

Ábhair

Earra	Líon	Do gach	Foinse	Rogha eile níos saoire
cártaí céimeanna saolré (glóthach frog, torbán, frog óg, frog fásta; bolb, crisilid, féileacán; dearcán, síolphlanda, dair fhásta)	1	grúpa	ábhar inphriontáilte curtha ar fáil	tarraing sceitse de na céimeanna ar chártaí innéacs
stiall na séasúr: bileog A4 a fhillfidh gach grúpa ina ceithre cholún agus lipéad orthu: earrach, samhradh, fómhar agus geimhreadh, agus dhá líne tarraingthe trasna uirthi le haghaidh ró don fhrog, ró don fhéileacán agus ró don dair	1	grúpa	an seomra ranga	tarraing ceithre cholún agus trí ró ar aon bhileog pháipéir

Pointe faire: sábháilteacht

Níl aon ghuais sa cheacht seo: obair le cártaí agus plé amháin atá i gceist. Níl aon mhionbheithígh bheo, aon obair allamuigh ná aon uirlisí ann.

Bearta teagaisc

- **Ag Tosú:** Cuir ceist na spideoige agus ná glac ach le dhá nó trí bhuille faoi thuairim. Stiúir go réidh iad chun smaoineamh ar bhia, ar theas agus ar sholas an lae, gan a dheimhniú go bhfuil an ceart acu. Abair: 'Socraíonn rudaí beo am a saoil de réir na séasúr. Inniu, gheobhaimid amach cén fáth.' Coinnigh an ton cineálta: ná bíodh caint ar bith ar uibheacha nach dtagann slán.
- **Cén Fáth a bhfuil Saolré ina Lúb:** Scríobh na trí eochairfhocal ar an gclár: saolré, timthriall (lúb), a bhfuil de dhíth ar chéim. Cuir béim air go ndéanann an t-ainmhí nó an planda fásta an chéad ghlúin eile, agus mar sin go gcasann an tsaighead ar ais: seo é an t-am chun cosc a chur ar an smaoineamh gur líne dhíreach í saolré a chríochnaíonn nuair a bhíonn an t-ainmhí fásta.
- **Socraigh Lúb an Fhroig:** Bog féin na ceithre chárta froig ar an gclár bán idirghníomhach. Léirigh an réasúnaíocht os ard uair amháin: 'Teastaíonn uisce linne nach bhfuil reoite ón nglóthach frog, mar sin go luath san earrach, agus casann an tsaighead ar ais mar go mbeireann an frog fásta glóthach nua.' Ná socraigh ach an frog; fágтар an féileacán agus an dair don obair ag na boird.
- **Áitigh Gach Céim isteach i Séasúr:** Cártaí agus stiallacha na séasúr amháin: gan an dialann fós. Gluais ó ghrúpa go grúpa ag fiafraí 'Cad atá de dhíth ar an gcéim sin? Cén séasúr a sholáthraíonn é?' Lig do na grúpaí cárta a chur trasna ar dhá cholún nuair a shíneann céim thar níos mó ná séasúr amháin i ndáiríre (an chrisilid, an dair a bhíonn ag fás ar feadh na mblianta). Tosaíonn na grúpaí nach bhfuil chomh muiníneach sin leis an bhfrog; míníonn na grúpaí a bhfuil dúshlán breise uathu cén fáth a bhfuil an chrisilid trasna ar dhá shéasúr.
- **Breac Síos ar Leathanach do Dhialainne:** Dáil na leathanaigh dialainne anois agus abair leis na daltaí gurb é seo an chéad uair a scríobhfar na cinntí síos. Ró amháin do gach céim: céim, riachtanais, séasúr, cúis ghearr ('tá ... de dhíth, mar sin ... an séasúr'). Roghnaíonn gach dalta saolré amháin agus scríobhann sé nó sí ró do gach ceann dá céimeanna; cuireann na daltaí a chríochnaíonn go luath céim amháin ó shaolré eile leis.
- **Ciall a Bhaint As le Chéile:** Fiafraigh cén chéim ba dheacra agus ar oir aon cheann díobh do níos mó ná séasúr amháin. Ansin, dúshlán na gráinneoige: teastaíonn aimsir bhog agus neart feithidí ó ghráinneoga óga, mar sin deireadh an earraigh nó an samhradh. Glac le freagraí a bhfuil réasúnaíocht taobh thiar díobh. Críochnaigh leis an lúb: cuireann an t-ainmhí fásta tús leis an gcéad ghlúin eile.

Cad ba cheart a bheith le feiceáil

Frog: glóthach go luath san earrach (uisce nach bhfuil reoite); torbán i rith an earraigh agus isteach sa samhradh. Féileacán: bolb san earrach/go luath sa samhradh (duilleoga nua boga); féadfaidh an chrisilid síneadh thar dhá shéasúr nó fanacht mar chrisilid i rith an gheimhridh; féileacán fásta sa samhradh (neachtar). Dair: dearcán san fhómhar; síolphlanda san earrach; ligeann an dair fhásta dearcáin anuas gach fómhar. Má bhrúnn grúpaí gach cárta isteach i gcolún néata amháin, níor thuig siad gur féidir cárta a chur trasna ar dhá cholún. Iarr orthu an chrisilid a shleamhnú trasna ar dhá shéasúr.

Míthuisceantóir agus idirghabhálacha

- **Ceapann na daltaí gur líne dhíreach í saolré a chríochnaíonn nuair a bhíonn an t-ainmhí fásta.** Díreann a n-aire arís ar lúb an fhroig ar an gclár bán idirghníomhach agus lean an tsaighthead dheireanach le do mhéar: beireann an frog fásta glóthach nua, mar sin tosaíonn sé arís. Fiafraigh 'Cad as a dtagann an chéad ghlúin eile?'
- **Cuireann na daltaí na céimeanna in áit de réir fíricí féilire atá foghlamtha de ghlanmheabhair acu, seachas áitiú bunaithe ar riachtanais.** Ag an mbord, clúdaigh stiall na séasúir ar feadh tamaillín agus ná fiafraigh ach 'Cad atá de dhíth ar an gcéim seo chun maireachtáil?' Ansin nocht an stiall arís agus aimsigh an séasúir a sholáthraíonn é.
- **Brúnn na daltaí gach céim isteach i gcolún séasúir néata amháin, fiú céimeanna scíthe nó céimeanna a mhaireann ar feadh na bliana ar fad.** Taispeáin dóibh gur féidir leo cárta a shleamhnú ionas go mbeidh sé trasna ar dhá cholún. Fiafraigh cad atá ar siúl ag an gcrisilid fad is atá sí ag fanacht: teastaíonn níos lú le bheith ag scíth ná le bheith ag fás.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tosaigh le cártaí an fhroig socraithe cheana féin ar an gclár bán idirghníomhach ionas nach mbeidh ar an ngrúpa ach riachtanais a mheaitseáil le séasúir, seachas an t-ord a cheapadh. • Scríobh an frása 'tá ... de dhíth, mar sin ... an séasúir' ar an gcéad ró den dialann dóibh, ionas gur féidir leo an struchtúr a leanúint.	• Spreag iad le cúis bhreise amháin ('cén fáth an t-am sin?') a rá os ard sula scríobhann siad an ró sa dialann. • Iarr orthu céim amháin a d'fhéadfadh a bheith in dhá shéasúir a ainmniú agus a rá cén fáth.	• Iarr orthu a mhíniú cén fáth a síneann an chrisilid thar níos mó ná séasúir amháin seachas a bheith in aon séasúir amháin, agus nasc a dhéanamh leis an tuar faoi ghráinneoga óga sa phlé 'Ciall a Bhaint As le Chéile'. • Iarr orthu stiall grúpa eile a mheas go criticiúil: ar bunaíodh gach socrúchán ar a raibh de dhíth ar an gcéim?

Nasc traschuraclaim

Tíreolaíocht: séasúir agus aimsir na hÉireann; nasc suíomhanna na gcártaí leis an bhfáth a bhfuil solas an lae agus báisteach bhog an earraigh tábhachtach don saol sa linn agus san fháil.